

Don José's karriär

Don Josés karriär

drama i fem akter

av Christian Lanciai

personerna :

Modern
José
Soldat 1 (Manuel)
Soldat 2 (Sebastian)
Miranda
Micaela
Carmen
Monica
andra flickor på cigarettfabriken
gatumånglare o.d.
en högre officer (sergeant)
en överste
tjuv 1 (Toto)
tjuv 2 (Esteban)
en zigenare
en drönare
en mördare
Lillas Pastia
en löjtnant
en soldat (med fler soldater)
smugglare 1 (Gualberto)
smugglare 2 (Gomez)
Toto, en zigenare
García, enögd bandit
Remundado, smugglare
en engelsman i Gibraltar
en krogvärd i Malaga
hans kunder
Lucas, matador
hans beundrare
en pojke
en stalledräng
tjurfäktningens publik
en tjänare
en skötare

Handlingen äger rum i Andalusien 1828-30
samt, i första scenen, i Navarra.

Prosper Merimées historia om José Lizarrabengoa, basken som blev militär och föll för zigenerskan Carmen som gjorde honom till stråtrövare, bär autenticitetens övertygande prägel, och troligen ägde mötet mellan författaren och don José rum i verkligheten strax före den senares arkebusering 1830. Men är det då så säkert att don José mördade Carmen? Detta är inte ett försök att avkriminalisera don José men dock ett försök att belysa vad som verkligen kan ha ägt rum från en annan vinkel än Prosper Merimées och George Bizets. Vi menar att Bizets största miss var att bortse från att don José var bask, och att Prosper Merimée inte riktigt heller gick till botten med detta förhållande. Då har båda lyckats bättre beträffande själva Carmens personlighet; men zigenarväsendet kan ej heller någon någonsin bli alldeles klar med.

Enligt Prosper Merimée blev don José hängd, men det är troligare att han blev arkebuserad, då det var straffet för desertering.

C.L. 10.12.1994

Copyright © Christian Lanciai 1992

Don Josés karriär

Akt I scen 1. Det inre av en enkel stuga.

Don José elegant uppklädd underofficer med sin gamla enkla mor.

Modern Min gosse, vad jag är stolt över dig!

José Jag ska nog hedra mig, mamma, så att du aldrig behöver svälta.

Modern Tänk inte på det. Bara det går bra för dig är jag nöjd.

José När jag väl har kommit så här långt så ska jag väl kunna hedra mig allt framgent också.

Modern Det trodde också din far, emedan han var hederlig och skötte sig och trodde att det bara därför alltid skulle gå bra för honom. (*tar fram näsduken*)

José (omfamnar henne) Ta inte till lipen nu igen, mamma!

Modern Du vet hur lätt jag har för att gråta! Allt är bara så orättvist! Han var hederligheten själv, och ändå blev han degraderad och skjuten bara för att han var bask!

José Jag vet vilka faror som lurar, mamma. Jag ska själv aldrig lita på någon spanjor. Och om jag utsätts för orättvisa så tänker jag inte tveka med att hämnas på ett sätt som aldrig slår tillbaka på mig själv.

Modern Varje form av hämnd slår tillbaka på sig själv. Sådana tankar får du aldrig ha.

José Nåväl, jag ska sköta mig, men jag kan inte tolerera orättvisa!

Modern Det har vi basker aldrig kunnat göra. Därför har vi alltid förfördelats och slaktats av spanjorerna när de har behövt syndabockar. Du får aldrig glömma, min son, att det att du är bask försätter dig i en extra sårbar ställning. Du får aldrig tänka eller agera som vanliga spanjorer. Du måste alltid vara ett strå vassare än dem.

José Jag vet, mamma.

Modern Det är bra, min son. Jag litar på dig. Det enda viktiga är egentligen det, att jag ska få slippa skämmas för dig.

José (omfamnar henne igen) Och det om något lovar jag dig innerligt att du ska få slippa göra. Det om något kan du alltid vara säker på.

Modern Det är bra, min son. Jag tror på dig. Gå din väg nu, och hedra din uniform, din faders namn och ditt baskiska blod. Gud vare med dig.

José Farväl, mor.

Modern Hör av dig!

José Ofta! (*Han går.*)

Modern (för sig själv) Jag tycker inte om det. Så fort vi basker ger oss i lag med spanjorerna och tjänar dem leder det till problem för oss basker. Gud vet vilka prövningar som nu möter min son.

Scen 2. Vakthållning vid cigarettfabriken i Sevilla.

Soldat 1 Var inte så blyg och tillknäppt, Don José. Då gör du bara situationen värre.

José Jag känner mig som i exil. Det är ju nästan degradering.

Soldat 2 Vänta tills du får se flickorna! Det är ena riktiga andalusiskor!

José Vad hjälper det? Här går man in i armén för att kämpa för kung och fosterland och vinna glans och ära, och så sätts man att vakta arbeterskor i en cigarettfabrik! Det är ju löjligt!

Soldat 1 Det är kanske inte så löjligt som det verkar. Andalusiskorna kan vara vilda på en het arbetsplats.

José Hundar hade kunnat vakta stället bättre än vi.

Soldat 2 Gaska upp dig! Vi kan ju spela kort och fördriva tiden! Och när flickorna kommer ut är det ett nöje att prata med dem.

José (misstroget) Är det? (*Fabriksvisslan ljuder.*)

Soldat 1 Pass på! Nu kommer de!

Soldat 2 Jag slår vad om att du aldrig sett sådana flickor förut. Annars hade du varit mera levande. Men det lär du väl bli nu.

(*Flickorna kommer ut från fabriken. På grund av hettan inomhus är de ytterst lätt klädda med blottade axlar, slitna kläder med hål, osv. Soldat 1 och 2 går att möta dem.*)

Soldat 1 Hett i fabriken idag, flickor?

Miranda Lika hett som om alla våra cigaretter rökts upp genast.

Soldat 2 Vad gör du i kväll, Micaela?

Micaela Eftersom du frågar, så väntar jag dig väl på middag? (*flirtar*)

Soldat 1 Ni är svettiga som brotterskor. Vad har ni hållit på med där inne egentligen?

Carmen Kvinnlig holmgång.

Micaela Dra upp blusen, Carmen, så att inte dina axlar tränger för djupt in i männens blickar.

Carmen Skulle jag försöka vara någon annan än den jag är?

Soldat 1 Vem är du, Carmen?

Carmen En fågel, som bara lever för att få vara fri.

Soldat 2 Det låter som en definition på kärleken.

Micaela Låt henne vara, Sebastian. Hon är farlig.

Soldat 1 Det vet vi nog. Hon är ju zigenerska.

Miranda Inte nog med det. Hon har plockat en blomma. Hon är på jakt efter en ny kärlek.

Soldat 2 Vem tänker du ge din nya blomma, Carmen?

Scen 3. I cigarettfabriken.

(Massor med halvklädda, svettiga, trasiga flickor i den mest osunda tänkbara arbetsmiljö.)

Monica (äldre och fetlagd) Snart har jag så mycket pengar att jag kan köpa mig en åsna på torget i Triana, och då slutar jag här.

Carmen Jaså? Hur ska du sedan försörja dig? Stanna hemma och sköta kvasten?

Monica Jag vet inte av några kvastar, då jag varken är zigenerska eller häxa. Men åsnan kan du få träffa, när corregidoren tar ut mig på promenad i sällskap av två stadstjänare, som bara ska ha till uppgift att hålla flugorna borta från åsnan.

Carmen Är det så du har förtjänat dina pengar? Är corregidoren din hund?

Monica Hutlösa satmara! Varför vistas du själv på en hederlig arbetsplats, zigenerska där, som alla vet vad hon går för!

Carmen Var så lagom helig, stinkande helgon där! (*drar kniv och skär Monica i ansiktet.*)

Monica (gallskriker) Himmel! Hon har mördat mig! (*försvinner i mängden, men hon försar av blod, och all ordning upphör: samtliga flickor lämnar arbetet för att uppgå i ett kaos omkring bråket.*)

Miranda Hämta soldaterna!

Micaela Nu har du allt ställt det bra för dig igen, Carmen!

(*De tre tidigare soldaterna kommer in.*)

Soldat 1 Ordning! Återgå bums till arbetet! Vad försiggår här?

Monica (fullständigt blodig) Jag dör! Hämta en präst!

Soldat 2 Hon har bara ett djupt Andreaskors inristat i kinden.

José Vem började?

Carmen Hon förolämpade mig.

Monica Hon har mördat mig!

Carmen Hon gjorde anspråk på att vara helig. Då stämplade jag henne med helighetens tecken. Det lär hon behålla för resten av livet. Få se vad hennes corregidor eller hallick tycker om det!

José Señorita, ni måste tyvärr komma med mig.

Micaela Den tjocka kon förolämpade henne faktiskt.

Soldat 2 Jaså, hur då?

Micaela Hon sade att Carmen ingenting hade på en hederlig arbetsplats att göra.

Soldat 1 (sorgset) Det hjälper knappast upp saken. Ta hand om henne, José, och för henne i arresten.

José Och ni då?

Soldat 2 Vi måste hjälpa det här sargade fnasket.

José Kom, señorita. Låt oss gå.

Carmen Det var inte illa menat. Hon fick bara det kors som hon begärde. Det kan hon vara stolt över. Det är inte alla gamla horor som förtjänar att märkas av mig.

José Kom nu, señorita, innan ni gör saken värre.

Carmen Tack, jag kommer gärna med er ut härifrån.

(*José eskorterar henne ut. Hon går stolt ut med honom, och flera av de andra flickorna betraktar henne avundsjukt.*)

Soldat 1 Tror du han lyckas få henne i kurrån?

Soldat 2 Han känner inte Carmen. Han är säkert förlorad.

Soldat 1 Stackars Don José.

Soldat 2 Bry dig inte om det. Han var bara bask.

Scen 4. Ormgatan. En trång, vindlande gata med mycket folkliv och trängande försäljare, genom vilken José leder den reglementsensligt bakbundna Carmen.

Carmen (stoppas upp) Herr officer, vart för ni mig?

José (deltagande) Till fängelset, stackars barn.

Carmen Ni tycks se ner på mig som till en barnrumpa.

José Ni har begått en barnslig och onödig förseelse.

Carmen Tål ni förolämpningar?

José (undviker hennes forskande blick) Bara fortsatt framåt, unga fröken. Vi är snart framme.

Carmen (stannar igen) Ni svarar inte på min fråga. Tål en bask förolämpningar?

José (smått upprörd) Nej.

Carmen (går vidare) Inte en zigenare heller.

José Men ingen muntlig förolämpning berättigar till blodsutgjutelse.

Carmen (stannar igen) Och om någon rakt i ert ansikte kallade er mor för gatslinka?

José (glömmer sig själv) Jag skulle strypa honom på ögonblicket!

Carmen (triumferar) Där ser ni. *(går vidare)* Och ni hade ansett det vara rätt, för det gällde er moders ära. Även jag handlade bara i självförsvar. Det gällde en annan kvinnas ära – min egen. Vill ni sätta mig i fängelse för det?

José Det är inte jag som bestämmer.

Carmen Men ni har möjlighet att bestämma nu. Ingen märker om ni här befriar mig. Jag har nästan redan skavt av repen. Ett knivhugg räcker. Sedan kan jag puffa omkull er och smita. Det är lätt gjort, och ni gör därmed en ung oskyldig kvinna rättvisa.

José Ni ber mig att uppoffra min karriär.

Carmen Vad är mera värt – den eller rättvisan?

José (försöker övertyga sig själv) Jag har order att föra er till fängelset, och den ordern måste lydast.

Carmen Även om den ordern skulle ruinera en ung oskyldig flickas liv? Är det rättvisa?

José Det är inte min sak att döma....

Carmen Men ni kan ta lagen i egna händer, och det är vanligen enda sättet att åstadkomma rättvisa.

José Säg mig ett enda skäl varför jag skulle uppoffra min heder som soldat för en äventyrerskas skull.

Carmen (intimt) Jag är ingen äventyrerska. Fastän jag är zigenerska kommer jag från samma baskiska berg som du.

José Jag är från Elizondo. Varifrån är du?

Carmen Elchalar.

José Det är fyra timmar från Elizondo.

Carmen När det är vackert väder kan man se Elizondo från Elchalar.

José Syster, du har övertygat mig. Må jag vara förbannad, och må du vara förbannad om du ljuger, men jag måste ge dig fri.

Carmen Lita på min försynthet. *(De går vidare, Carmen först, José efter, som diskret skär av repen om hennes händer. Plötsligt stöter hon omkull honom, han ramlar handlöst baklänges, och hon försvinner genast bland folket.)*

José Efter henne! Ta fast fången! Hjälp! *(blåser i sin visselpipa och springer efter. Folk tittar roat efter de båda försvunna.)*

Akt II scen 1. Vid kasernen.

Officeren sitter vid ett bord och för protokoll. Framför honom står Don José mellan soldat 1 och 2 som en fånge, och avger rapport.

Officeren Jag förstår. Och du lät fången löpa.

José Hon sprang bort.

Officeren Jag förstår. Hon sprang bort. Och du lät henne löpa.

José Ni förstår inte. Hon hade slitit av sig repet som höll henne bakbunden, och hon gav mig en knuff så att jag tumlade baklänges, och det var mitt i stadens trångaste och folktätaste gata.

Officeren (lugnt) Jag förstår. Och du lät henne löpa.

José Jag sprang efter henne, men hon bara försvann.

Officeren Således lät du alltså fången löpa?

José Ni förstår inte. Vad kunde jag göra?

Officeren (till de andra två) Vem var fången i fråga?

Sebastian Det var Carmen, zigenerskan, sergeant.

Officeren Jaså, var det Carmen. *(till José)* Och du lät henne löpa?

José Vad kunde jag göra?

Officeren (till de andra) Har han någon erfarenhet av Carmen tidigare?

Soldat 1 Nej, sergeant.

Officeren Vi har alltså en oskuld framför oss, som råkat ut för zigenerskan Carmen för första gången. *(reser sig)* Vet du vad du kunde ha gjort? Du kunde ha låtit bli att prata med henne. Du kunde ha låtit bli att lyssna till henne. Du kunde ha låtit bli att skära av repen för henne. Du kunde ha vägrat samarbeta med henne. Slutligen kunde du ha låtit bli att gå med på att låta dig bli knuffad av henne så att hon kunde rymma. Och till allra sist kunde du faktiskt ha följt efter henne och infångat henne på nytt.

José Hon var omöjlig att infånga, sergeant.

Officeren Är någon kvinna någonsin omöjlig att infånga för en soldat? *(tystnad)*

Hur lyckades hon vinna dig? Hon var förstås född i samma by som du?

José (sväljer, inser först nu sin vanära) I byn bredvid, sergeant.

Officeren Det räcker. Det blir en månads fängelse. Jag beklagar, Don José. Du hade en fläckfri meritlista och kunde ha blivit officer. Men du föredrog att lyssna till en zigenerskas listiga smicker och föll för din egen baskiska fåfånga när hon påstod sig vara från Baskien som du. Vilken billighet!

José Herr sergeant, jag trodde att hon talade sanning!

Officeren En fånge talar aldrig sanning! Och allra minst en zigenerska! Friheten är allt för det folket! I frihetens namn fabricerar de vilka lögner som helst, säljer de sig för vad som helst och begår de vilka brott som helst! De är värre än araber och judar! Bort med honom!

José Får jag behålla min korpralsgrad?

Officeren Nej! Du är degraderad till menig! Bort med honom! *(Officeren går förargad bort.)*

Sebastian (går bort med José) Beklagar, min vän, men jag kunde inte ingripa. Jag glömde varna dig för att vad du än sade så skulle det användas emot dig.

Soldat 1 Men det hade kunnat vara värre.

Sebastian Du kunde ha fått galärerna för insubordination.

José (förtvivalad) Men vad skall min moder säga!

Sebastian Ta det inte så hårt. Carmen skickar dig säkert en hemlig fil i ett bröd.

José Och skulle jag ta emot det och rymma och så bara göra en lavin av min vanära?

Soldat 1 Det finns andra och bättre karriärer än de officiella.

José Vad menar du?

Soldat 1 Vänta tills Carmen hör av sig. Och om en månad är du åtminstone fri.

José (hopplöst) Jag blir aldrig mera fri.

Sebastian Om det är något som Carmen kan så är det frihet.

José Jag förstår inte vad ni menar. (De går ut med honom.)

Scen 2. Don José, helt degraderad, går som menig på vakt utanför kasernen. Han är inte glad. Sebastian och soldat 1 passerar på avstånd.

1 Tror du han håller?

2 Han blir aldrig befordrad mer.

1 Hur står han ut?

2 Han står inte ut.

1 Vänta tills Carmen kommer.

2 Bara hon kan rädda honom nu. (De passerar José.)

1 Det går över, José. (José svarar inte.)

2 Fick du en fil i ett bröd av Carmen?

1 Reta honom inte, Sebastian.

José Det fick jag faktiskt. Min soldatheder har överlevt till och med det.

2 Han är stolt.

1 Och vad som är värre: han är hård.

2 Det går inte att knäcka en bask.

1 Han knäcker alla andra först.

José (råkar höra det) Jag önskar att fler högre upp fattade detta än ni.

2 (till 1) Pass upp! Här kommer en sandstorm. (1 ser, och de två går ut.)

(Carmen kommer in tillsammans med en överste, som är fånig i henne.)

översten Och sen, Carmencita, ska vi ha så roligt hela natten som jag aldrig fått ha med min hustru!

Carmen Skäms på sig, lilla översten!

översten Och du ska få guld så att du drunknar av lycka!

Carmen (upptäcker José) Nej, men se! Är det inte korpralen!

översten Det där är ingen korpral. Det är den där degraderade basken, som gjorde bort sig i slummen när han inte kunde leverera en gatslinka till mässen.

Carmen (skiljer sig från översten och närmar sig José) Jaså, du går på vakt nu som en vanlig soldat, Don José!

José (sårad) Det är den sista plikt jag har kvar. Alla andra har ni berövat mig.

Carmen (ironiskt) Du får mig nästan att känna mig skyldig. Var har du lämnat all din medfödda frihet, bask? Har du ingen stolthet kvar i själen?

José Fresta mig inte mera, Carmen.

Carmen Till vad?

José Till vad som är värst för oss båda.

Carmen Vad kan då vara värst för mig?

José Min vedergällning.

Carmen (till översten) Han är då verkligen olycklig, den stackars hackkycklingen. Man borde åtminstone ge honom en chans.

översten En degraderad bask ger man aldrig någon chans mer.

Carmen Vad skulle du ge för friheten, Don José?
 José För din frihet ingenting. För all annan frihet i världen vad som helst.
 Carmen Jag skall ge dig all annan frihet i världen.
 José Du är död för mig, Carmen. Du kan inte locka mig mera.
 Carmen Var det inte ens snällt av mig att smugla in filen till dig i fängelset?
 José Det kunde ha lett till min arkebusering.
 Carmen Men du föredrog att fortsätta tro på din armé och att vilja fortsätta leva.
 För vad? Du var ju redan degraderad?
 José För dig, Carmen.
 Carmen Så skall det låta! (*förstulet*) Kom i kväll till Lillas Pastia i Triana. (*högre, för säkerhets skull*) Där säljer de god fisk.
 översten Lämna den sillen i fred, Carmen, och kom nu med mig. Du ska dansa för oss i kväll.
 Carmen Med kastanjetter?
 översten Med kastanjetter och tamburin och....och....
 Carmen Musikanter?
 översten Gitarrer och....och....
 José Gå med översten, Carmen. Han ger dig säkert pengar. Är du född i hans grannby också?
 översten (*förvånad, till José*) Hur visste du det?
 Carmen (*drar iväg med översten*) Kom, min gamle käresta. (*trippar iväg framför honom i små danssteg. Han följer förtjust efter. Hon fnittrar förtjust och koketterande, och han kan knappast bärga sig. De försvinner ut.*)
 José Lillas Pastia. Och sedan, Carmen? Vad sedan?

Scen 3. Lillas Pastias krog.

Praktfulla zigenare, danserskor, rök, smugglare och avskum.

en tjuv Vi ska råna kaptenen i kväll.
 en annan Men slå inte ihjäl honom. Knocka honom bara så att han domnar.
 tjuv 1 Tror du inte jag kan sköta mitt hantverk, va?
 tjuv 2 Jag vet nog hur det gick senast.
 tjuv 1 Det är väl inte mitt fel att den där löjtnantens skalle bara var gjord av äggskal?
 tjuv 2 Äggskal? Han var ju världens tjockskalle! Men du var en träskalle som slog ihjäl honom.
 tjuv 1 Jag visste nog att han hade mos i melonen men inte att det skulle rinna ut så lätt.
 Carmen (*kommer fram till dem*) Hur går det, gossar? Välver ni stora nya planer?
 tjuv 1 Som alltid, Carmencita.
 tjuv 2 Toto är bara en sådan grovhuggare att han förstör allt med att göra det för bra.
 tjuv 1 Vad har du på gång, Carmen? Du har en ny vild blick i ögonen.
 Carmen Det är inte så konstigt. Vi håller på att värva en ny agent bland soldaterna i kasernen. Om vi bara får honom att samarbeta med oss kan sedan vår smuggeltrafik kanske tredubblas.
 tjuv 2 Akta dig för soldater, Carmencita. De är till för att döda.
 Carmen Bara varandra. De är gentlemän som aldrig kan göra någon dam något ont.

tjuv 1 Vem är din nya soldat, Carmen?

Carmen Han är bask och kommer kanske hit i kväll.

tjuv 2 Bra. Då kan vi se honom och mönstra honom.
(José kommer in i krogen, civilklädd och något uppsnosad men även något berusad.)

Carmen Här är han. (lämnar dem)

tjuv 1 (till 2) Det syns långa vägar att han är olyckligt kär.

José (dumt) Finns det någon här som heter Carmen? (Han väcker allas uppmärksamhet. Flera frestas till att gyckla med honom.)

en zigenare En prins har kommit för att vinna en okänd prinsessa.

en drönare Här finns ingen enskild som heter Carmen, men här finns många lättfotade som heter Carmen.

en mördare Du får ställa dig i kön, prinsen, om du vill ha Carmen. Hon har bara tjuv 2 till 1) Se på den pomaderade kråkskrämman i frack! Det är nästan synd om honom.

tjuv 1 Vänta tills han blir plockad. Då blir han en av oss.

tjuv 2 Med bara lånta fjädrar?

tjuv 1 Först måste han bli plockad innan han får låna några.
Lillas Pastia (en gammal zigenarhövding med huvudduk och ringar i öronen)
Carmen, någon frågar efter dig. Det är bäst att du tar hand om honom innan han blir lynchad.

Carmen (låtsande ignorans) Vem kan väl fråga efter mig?

zigenaren Din senaste grodprins. Han längtar efter att få bli upptagen bland kväkarna.

tjuv 1 Håna inte den stackaren. Ser ni inte att han har kommit till söndagsskolan för första gången?

José (bestämt) Carmen, du bad mig komma. Vad vill du mig?

Carmen (ljuvt) Är det för mig du har klätt dig så fin?

José Nej, jag gjorde det för dina fina vänner här. För dig drack jag bara.

Carmen (kokett) Varför?

José Emedan jag var törstig. (Det uppstår en paus.)

zigenaren Hör du inte, Carmen, vad din vän säger? Han var törstig.

mördaren Alltså är han fortfarande törstig.

Lillas Pastia (häller upp ett stort glas) Varsågod, min vän. Carmen bjuder.

José Tack. (Dricker djupt.)

Carmen Är du så törstig?

José Vad vill du mig egentligen?

Carmen Vi behöver din hjälp.

José Till vad? Mord, dråp, mordbrand, rån, häleri eller smuggling?

Carmen Har du redan glömt filen jag smugglade till dig i fängelset?

José Jag använde den aldrig.

Carmen Men du använde guldmyntet.

José Nej. Här är det. (tar upp det ur fickan och slänger det till henne.) Tack för lånet.

Carmen Alltså är vi inte skyldiga varandra någonting?

José Jo. Du är skyldig mig min förlorade gradbeteckning.

Carmen (närmar sig honom) Var den inte värd mig?

José Vad begär du av mig egentligen?

Carmen Ingenting. Bara ett ögonblicks blindhet.

José För vad?

Carmen Du har vakten vid södra stadsmuren i morgon. Du behöver bara blunda för en man med en åsna.

José Och om jag vägrar och i stället slår alarm?

Carmen Då får du aldrig min kärlek.

José Är din kärlek värd förlusten av heder och ära?

Carmen Du får evigt liv i stället i friheten.

José Vilken frihet?

Carmen Kärlekens frihet. Naturens frihet. Den fria kärleken.

José Jag blir då en av dessa dina vänner?

Carmen Du förblir soldat om du själv vill.

José (tömmar sitt glas) Få se om jag lägger märke till åsnan i morgon. (*går hastigt*)
(*Ett ögonblicks tystnad uppstår medan gänget drar ihop sig.*)

Lillas Pastia Vad tror du, Carmen? Kan man tro på honom?

Carmen Han är bask. Han är lika pålitlig som vi. Han tillhör mig för evigt och sviker mig aldrig.

Lillas Pastia (till de andra) Vi tar risken.

(*Något mummel i leden, men de flesta instämmer.*)

Scen 4. Carmens lilla tillfälliga hem på Candilejogatan, en liten intim men charmfull lya.
Carmen och José kommer försiktigt in tillsammans.

Carmen Det gjorde du bra! Nu är vi rika för en vecka framåt! Alla bekymmer är ur världen, och jag älskar bara dig, min lille trumpne och envise bask!

José Är det här du bor, Carmen?

Carmen Ja, men ingen vet om det. Du får aldrig avslöja det för någon.

José Och du har aldrig tagit någon man hit före mig?

Carmen De flesta som varit här före dig, José, är döda, men du lever. Nöj dig med det och ställ inga frågor. Vi lever nu, José, och jag lever bara för dig nu, och vi ska leva lyckliga i alla våra dagar. Du har valt rätt, José, som hellre samarbetar med mig och friheten än med dina egna förtryckare.

José Jag gör allt vad du ber mig om, Carmen, men bara så länge det inte skadar någon.

Carmen Vår verksamhet är den mest konstruktiva i världen. Vi smugglar sådant som de styrande inte vill att folket skall få njuta av, och därigenom skänker vi vanligt folk bara glädje och rikedom. Endast makten är snål, och endast friheten är generös.

José Ibland undrar jag vad jag egentligen gett mig in på, men än så länge har du aldrig svikit mig, Carmen. Ända sedan första dagen, när du råkade så illa ut i cigarettfabriken, har du alltid visat att all din trohet gäller bara mig. Den måste jag återgälda.

Carmen Vi är inte skyldiga varandra något. Vi är båda fria i varandra och från varandra. Du är inte bunden vid mig, och jag är inte alls bunden vid dig. Ett sådant arrangemang är ett riktigt zigenarbröllop.

José Jag ska aldrig svika dig, Carmen, inte så länge du inte sviker mig.

Carmen (muntert) Var nu inte så sentimental, Don José.

José För mig är troheten den högsta av alla dygder, och jag är beredd att svära dig trohet så länge jag lever.

Carmen Var nu inte så högtidlig.

José En bask som svär ett trohetslöfte står fast vid det och kan bara befrias från det genom döden.

Carmen Tala aldrig om döden, Don José. För oss zigenare gäller bara livet. Döden finns inte för oss. Även om vi dör så struntar vi i det och lever vidare.

José (omfamnar henne passionerat) Carmen, jag har aldrig träffat en sådan flicka som du. Du är – du är höjden av alla möjliga romantiska ideal och fantasier.

Carmen Seså, Don José, vi ska ha roligt i kväll. Vem vet när vi får vara helt ensamma nästa gång? En zigenare som lever utanför lagen lever hårt och lyder under hårda bud. Hon måste ständigt vara beredd att fly vidare. Men i kväll ska vi ha roligt. Vi ska festa och äta och dricka och skratta och dansa och vara glada hela natten, och sedan ska vi älska och älska och bara älska. En sak kan jag lova dig, Don José, även om det kanske blir det enda jag någonsin säkert kan lova dig, och det är, att du aldrig kommer att ha tråkigt med mig.

José Jag har alltid tråkigt utan dig.

Carmen Det är meningen! Det betyder att du älskar mig och att du behöver mig! Det är det högsta betyg en kvinna kan få.

José Du är mycket mer än en kvinna.

Carmen Ja, jag är mycket lösare, friare, lynnigare och mera opålitlig, ty jag är zigenerska.

José Det duger åt mig, om det duger åt dig att jag är bask.

Carmen Bara en bask kunde duga åt mig, ty en zigenerska kan aldrig hålla sig till bara en zigenare. De är för lösa båda två.

José Jag köper dig, Carmen, för all möjlig kärlek i världen, ty den är du värdig.

Carmen Ta aldrig någonting för givet, Don José. Du vet aldrig vad som väntar dig.

José Det räcker för mig att veta att det är spännande.

Carmen Du köper grisen i säcken.

José Så mycket mera spännande det blir att upptäcka att det inte bara är en banal liten gris.

Carmen Du kan skämta, José. Det kanske räddar dig.

José Vi basker skämtar aldrig utom på blodigt allvar.

Carmen Varför blodigt?

José Jag vet inte. Kom nu, Carmen, och dansa för mig. Du ska få visa alla dina konster för mig i natt.

Carmen Men i morgon måste vi arbeta.

José Hur så?

Carmen Lillas Pastia väntar en ny leverans.

José Smuggelgods?

Carmen Bara några korgar fulla.

José Bara du inte ger mig korgen, Carmen, så kan jag blunda för hela resten av världen.

Carmen Det är ansvarslost.

José Tvärtom. Jag ansvarar för dig med mitt liv.

Carmen Sätt dig nu ner, José, eller lägg dig, så skall jag ta fram min tamburin och mina kastanjetter och dansa mig mätt.

José Jag blir aldrig mätt av din kärlek.

Carmen Dansens mättnad ger aptit.

José Dansa då, Carmen, tills vår berusning och lycka blir evig av salighet.

Carmen Var tyst, bask, och lyssna och iaktta noga.

(dansar för José, som aldrig släpper henne med ögonen.)

Akt III scen 1. Vid stadsporten.

löjtnanten Vid alla heliga månar, hur kan en kvinna vara så förförisk? Alla kvinnor avundas alla män för att de är män och ville hellre vara män, men en man kan aldrig bli som en kvinna. Hennes kvinnlighet förblir alltid outrannsaktig och oåtkomlig, som månens hav, och hur man än penetrerar henne kan man aldrig penetrera hennes själ. Den förblir som hennes kvinnlighet för alla män evigt åtråvärd och det enda som kan stimulera mannen i hans starka men tomma liv. – Kommer du redan, Don José?

José Ja, jag ska ha vakten här i natt.

löjtnanten Min kvinna har inte kommit ännu.

José Väntar du en kvinna?

löjtnanten Ja. Varför tror du annars jag bad dig ta över vakten här i natt?

José Endast en kvinna kan förmå en man att svika sin plikt.

löjtnanten Förebrår du mig?

José Inte alls. Jag bara konstaterar fakta.

löjtnanten Det är bra. Blunda bara. Men konstatera inte fakta för någon annan.

José Även jag gör det endast för en kvinna.

löjtnanten Vad då?

José Tar över vakten för er.

löjtnanten Det var intressant. Vad ger hon er i betalt för det?

José Jag vet inte ännu. Kanske ingenting.

löjtnanten Är du mutad av hennes kärlek?

José Liksom tydligen ni, löjtnanten, av en annans.

löjtnanten Då sitter vi i samma båt, gosse. (*Carmen närmar sig.*)

Nej men här kommer hon. (*Ett smugglargång visar sig från andra hållet.*)

José Är det hon?

löjtnanten Ja, vem annars? Trodde du att jag glömmer kung och fosterland för ett vanligt fnask?

José (upprörd) Hon är inget fnask!

löjtnanten Nej, det menar jag också. Känner du henne?

José Är det för hennes skull du tänker hålla dig borta hela natten?

löjtnanten Ja. Du håller väl käft?

Carmen (till löjtnanten, billigt) Kom, snyggis, så går vi.

José (upprörd) Carmen!

Carmen (håller masken) Vad är det, soldat?

José Löjtnant, det här går inte!

löjtnanten Vad tusan är det nu då? Vi var ju överens, eller hur?

Carmen Kom, löjtnanten, så går vi.

löjtnanten Känner du denne soldat?

Carmen Jag känner alla soldater i Sevilla.

José (ifrån sig) Carmen, du får inte gå med honom!

Carmen (stolt) Sedan när bestämmer en soldat över mig?

löjtnanten Denne simple soldat tycks ställa anspråk på dig, Carmen.

José Bara för att jag är bask, herr löjtnant, har ni ingen rätt att förolämpa mig.

löjtnanten (förbindligt) Ta det lugnt, gosse. Det är ju bara ett fnask för en natt det handlar om.

José Hon är inget fnask. Hon är min hustru. (*drar sin sabel.*)

löjtnanten (först förvånad) Din hustru??? Vid alla heliga månar, jag tror han tar sig själv på allvar. Vad har du gjort med honom, Carmen? Han verkar visst något förtrollad. (*börjar skratta*) Det här är ju kapitalt! Det ska hela regementet få veta! Den degraderade basken betraktar en lös zigenerska som sin hustru!

Carmen (försöker undvika bråk) Kom, löjtnanten! Bry dig inte om honom. Vi har ju våra affärer att skötta.

José Rör honom inte, Carmen!

löjtnanten Jag tror vid månens skenhelighet att den här baskiske skälmen behöver tuktas ordentligt! (*drar sin sabel. De börjar slåss. Kampen blir ursinnig, men ursinnet är ensidigt från Josés sida.*)

Han slåss ju som en rabiatt djävul. Han måste verkligen tro att fnasket är hans egen hustru. Hur har han kunnat bli så galen? Han måste ju vara sinnessjuk! (*José driver löjtnanten mot en vägg och driver sabeln in i hjärtat på honom, fradgande av ursinne.*)

Don José, det var inte meningen.... (*dör*)

(*Smugglarna har under tiden smusslat sig förbi och ut på andra sidan.*)

Carmen Din dummer, vad har du gjort!

José (kan knappt fatta det själv) Jag har dödat honom.

Carmen Du är förlorad!

José Jag är mer än bara förlorad. Jag är fördömd.

Carmen Du måste fly!

José Fly från mig själv? Fly från sanningen? Fly för gott från heder och ära? Vad begär du av mig egentligen, Carmen?

Carmen Hur kan du vara så dum, din enfaldiga idiot? Är det inte värt att överleva?

José Överleva sin egen död?

Carmen Du är inte död! Du lever!

José Min själ då? Min självrespekt? Min heder och ära? Min moders och faders goda namn?

Carmen Glöm dem! Fly!

José Vart? Hur?

Carmen Det är ingen tid att förlora! Här! (*slår av honom hatten och binder en banditduk över huvudet på honom i stället, river av honom uniformen.*)

Nu kan du passera som en nolla! Följ efter zigenarna!

José Du menar smugglarna?

Carmen Annars blir du hängd! Rym! Fly! Sätt fart!

José Och liket?

Carmen Lämna resten åt mig.

José Carmen, hur kan din förbannelse vara så ljuv? (*försvinner efter bandet.*)

Carmen Seså. (*slänger Josés kläder på gatan invid löjtnantens lik.*) Det blir ändå omöjligt att dölja vem som har gjort det. (*styr stegen efter José.*) José, nu är du inte bättre än en annan zigenare. (*försvinner.*)

en soldat (kommer in) Varför går ingen på vakt vid stadsporten? (*kommer fram*)

En soldat! Död! (*undersöker den döde*) En löjtnant! Och här är en annan soldats avlagda uniform! Alarm! Alarm! (*blåser i en visselpipa. Snart kommer det in andra soldater från olika håll. Stor uppståndelse.*)

officeren Och ni hörde och såg ingenting?

soldaten Tystnaden här väckte min misstänksamhet.

officeren Bra gjort. Vad tror ni om saken?

en annan soldat Smugglarna brukar använda den här leden, sergeanten. De kan ha överraskats av löjtnanten, dödat honom och lagt en annan soldats kläder här för att avleda misstankar.

officeren Ja, det är nog det troligaste. Men vi måste undersöka saken. Ta hand om löjtnanten! Fördubbla vakten här i fortsättningen!

soldaten Ja, sergeant!

(Liket bärs ut av soldaterna under livliga diskussioner. Ridå.)

Scen 2. Lillas Pastias krog.
Samma klientel i stort sett som tidigare.

tjuv 2 Den där gröna nykomlingen kommer att ställa till det för oss alla.

tjuv 1 Hur så? Vad har ni gjort med honom?

tjuv 2 Ingenting, men han är en klant.

tjuv 1 Har han skänkt tillbaka allt ert stöldgods?

tjuv 2 Det är värre än så. Han har inget perspektiv.

tjuv 1 Han måste ha retat dig ordentligt.

tjuv 2 Det var så här. Han gick på vakt och skulle se till att ett visst sällskap skulle få passera. Den ansvarige för vakten var en viss löjtnant, som Carmen därför engagerat. Och vad händer? Jo, den kunden till novis får se Carmen och löjtnanten tillsammans och väcker upp hela stan med att gå till storms mot löjtnanten och rädda värjan genom honom!

tjuv 1 Varför det?

tjuv 2 För Carmen!

tjuv 1 (betänksamt) Då har hon honom verkligen fast.

tjuv 2 Men vi då? Vad ska det bli av oss? Vi hade en diskret hantering, och så kommer den klumpedunsen och drar hela Spaniens uppmärksamhet rakt på oss!

tjuv 1 Det tror jag inte. Han har bara sktit ner sina egna byxor. Ingen kan associera honom med oss. Och Carmen kan konsten att få honom att försvinna.

tjuv 2 Så du tror inte det är någon fara?

tjuv 1 Absolut inte. Se själv. *(José kommer in, fullständigt oigenkännlig som f.d. militär och helt omgjord till vild rövare.)*

José (till Lillas Pastia) Carmen bad mig söka skydd och råd hos er.

Pastia Vad har du gjort?

José Mördat en löjtnant.

Pastia I självförsvar?

José Nej, i ren svartsjuka.

Pastia Då förstår jag din nya mundering. Min son, du är förlorad. Endast laglöshetens smala svåra väg kan nu rädda dig.

José Jag lever gärna på vilka usla villkor som helst bara jag får behålla Carmen.

Pastia Henne kan ingen behålla.

José Jo, jag.

Pastia Vänta bara. Carmens vägar för bara vilse. Lämna henne och rädda dig själv.

José Det är för sent. Jag har redan mördat för henne.

Pastia (med en suck) Hör på. Din enda chans är att bli smugglare. Du måste ge dig av till kusten. Glöm Sevilla och ditt tidigare liv. Från och med nu måste du vara ingen och död för denna världen om du vill leva. Hela Spanien kommer att leta efter den du var. Begrav honom för alltid. Men hos smugglarna kommer du att vara säker.

José Hur ska de kunna acceptera mig?

Pastia Jag ska skriva ett rekommendationsbrev. Smyg ut ur stan i natt och kom aldrig mer tillbaka. Bege dig till Jerez. Adressen på brevet blir till en likörhandlare. Där träffar du mina och Carmens vänner. De är smugglare, och du måste bli en av dem.

José När får jag se Carmen?

Pastia Hon kommer när hon själv vill – aldrig tidigare.

José Då väntar jag bara på brevet.

Pastia Sätt dig ner i ett mörkt hörn och drick vin så länge.
(*José söker sig till hörnet där tjuvarna sitter.*)

tjuv 1 (sträcker fram handen) Välkommen, kompis!

mördaren Gratulerar till mordet igår.

zigenaren Nu är du i gott sällskap för evigt.

tjuv 2 Är du verkligen gift med Carmen?

José Det säger hon åtminstone själv.

zigenaren Det säger hon till alla.

mördaren Carmen kan aldrig gifta sig med en man. Hon är gift med hela världen.

tjuv 1 Vänta bara tills hon hittar en annan.

José Det har hon redan misslyckats med.

zigenaren Det kommer andra.

José (skrattar ansträngt) Den dagen, den sorgen.

mördaren Du hänger i snaran, gosse, inte rättvisans snara, utan Carmens. Och du sprattlar redan.

José (reser sig) Tack, mina herrar, för ert sällskap, men jag måste faktiskt gå nu.
(*till Pastia*) Är brevet klart?

Pastia Här är det. Det är din enda lösen till ett nytt liv, så tappa inte bort det.

José Tack. Jag försvinner genast. (*går*)

tjuv 1 Nå, Esteban, vad tror du om honom?

tjuv 2 Det är synd om honom. Han är känslig och hederlig i sin romantiska kärlek och därför extra sårbar.

zigenaren Men han är präktig och stark och kommer att duga som bandit. Han blir aldrig ordentlig mera.

mördaren Här kommer Carmen. (*Hon har kommit in.*)

Carmen (till Pastia) Är den nye här?

Pastia Han är i försynens goda händer. Han red just härifrån.

Carmen Till Jerez?

Pastia Ja.

tjuv 2 Hallå, Carmen! Hur bar du dig åt för att göra honom till mördare redan?

Carmen (sätter händerna i sidorna) Det var enkelt. Jag skötte bara mitt jobb.

drönaren Ditt jobb som manslukerska?

Carmen Nej, mitt jobb som helgonmakerska.

Pastia Låt henne vara, era grobianer! Bara för att ingen av er är värda henne har ni inte rätt att missunna henne någon som kan vara henne värd.

mördaren Är han värd henne då, den där onyktre spefågeln?

Pastia Han har bara mördat för henne. Du har bara mördat för pengar.

zigenaren Don José blir troligen Carmens nästa helgon.

tjuv 2 Han har redan visat att han kan mörda för henne. Det är bäst att vi låter båda två vara.

Carmen Bra, Esteban, så slipper han mörda flera.

drönaren Det är i alla fall bättre att bli hängd som tjuv än skjuten som soldat.

Carmen (stolt) Don José kommer att leva, ty för honom kvittar det vilket. (*går*)

tjuv 1 Älskar hon honom?
tjuv 2 Åtminstone för tillfället.
(De dricker och spelar kort.)

Scen 3. Smugglarlägret.
Ett primitivt läger omkring en öppen eld.
Don José och två andra smugglare-zigenare sitter omkring elden.

smugglare 1 Vi trodde aldrig att du skulle bli en så god medarbetare, José.
José Tacka inte mig. Tacka ödet.
1 Du låter dyster. Försök se ljust på saken. Du har i alla fall överlevt.
José Vad är bättre? Att dö med namn, heder och ära i behåll än att leva utan någon av dem? Det får jag veta först när jag själv dör.
smugglare 2 Du har långt kvar ännu.
José Långt kvar av min olycka och mitt lidande? Då fick det hellre vara kort.
smugglare 2 Du har ju Carmen.
smugglare 1 Så länge du har henne är du säker och lycklig.
2 Ingen råkar illa ut som har henne. Hon för lycka med sig för allt liv.
José Det är det jag undrar över. Det är bara för hennes skull jag fortsätter.
2 Så länge du bara vill fortsätta kommer allt att gå bra.
1 Jag hör någon komma.
2 Det måste vara Toto.
Toto (en zigenare, inträder, röker pipa) Goda nyheter, bröder. Carmen kommer till oss i kväll.
José Det var på tiden. Varför har hon dröjt så länge?
Toto (betraktar José kallt) Hon har varit upptagen med att få ut García.
1 García den enögde?
Toto Ja.
José Är han en av er?
Toto Han åkte till galärerna för två år sedan. Hon har försökt få ut honom sedan dess, och nu har hon lyckats.
2 Hur lyckades hon?
Toto Den gamla vanliga metoden. Hon lyckades förvrida huvudet på fästningsläkaren. Sedan var resten ganska enkelt.
José García den Enögde måste vara ganska betydelsefull om hon lägger ner två års ansträngningar för att få honom fri.
Toto Ja. Han är hennes man.
José Hennes man?
1 Ja. Sedan många år.
2 Visste du inte det? (De tre fixerar José och studerar honom. Han är färdig att sjunka genom jorden men lyckas behärska sig någorlunda.)
Toto Jag hör dem komma.
1 Här är de.
(Carmen och García inträder i triumf. Den senare är den ruskigaste tänkbara zigenare.)
Toto Välkommen, vår egen lyckoflicka!
Carmen Hej, Toto! Hej, Gomez! Hej, Gualberto! Don José, är du inte glad över min återkomst?
José Är det där din man?
Carmen Ja, sedan fem år.

García Vi hade världens gladaste zigenarbröllop i tre dagar. Nu kan vi äntligen fira bröllop igen. *(till Carmen)* Är det där den där degraderade soldaten som du räddade ur galgen? *(utan att vänta på svar, till José)* Du är bjuden på vårt återföreningsbröllop.

José (till Carmen) Varför sade du aldrig att du var gift?

Carmen Vad skulle jag säga? Han var på galärerna, och jag trodde aldrig jag skulle få ut honom. Förresten är vi bara gifta på zigenarvis.

García Bara? Det är det heligaste av alla äktenskap!

José Hon sade aldrig till mig att hon var gift.

García Är du också gift med henne? *(asgarvar)*

José (dödsallvarlig, när García kommer sig) Ja. *(García slutar tvärt och blir eldröd.)*

García Carmen, har du gift dig med den degraderade soldaten?

Carmen Han är bask. Jag måste ju trösta honom.

García Vem var du först gift med? Mig eller honom?

Carmen Dig.

García Alltså. *(griper Carmen i armen utan att släppa José med blicken och för henne bort. De övriga tre slår sig på nytt ner omkring elden.)*

1 Du måste vänja dig, José. Hon bara är sådan.

José (sätter sig även) Hurdan?

1 Hon kan inte alltid favorisera alla sina män rättvist och samtidigt.

2 Du måste ha överseende med henne.

José Har hon fler män?

Toto Nej.

José Hur blev hon gift med – den där? Blev hon tvingad?

Toto Blir hon tvingad, så gör hon det bästa av saken. Hon är bara kvinna. Försök förstå henne.

José Hon kunde ha varit mera ärlig mot mig.

Toto I så fall hängde du nu i galgen.

(Kort tystnad.)

1 Det är ditt öde, José. Lär dig av henne. Gör det bästa av saken.

José (reser sig) Kan den bli sämre? *(går, ur stånd att vidare behärska sig.)*

1 (till de andra två) José är känslig och lättantändlig.

2 Kommer han att klara krisen?

Toto Aldrig.

1 Det blir han eller García. En kvinna är för trång för två män. Någon måste duka under.

2 García är starkare.

Toto Men José är slugare, farligare och envisare.

2 Tummen ner för García alltså?

1 Faktum är att José blivit oss en outhärlig medhjälpare. García är en klumpeduns.

Toto Carmen får avgöra. Vi har ingen rätt att blanda oss i saken. *(suger tankfullt på sin pipa. De andra tittar in i elden, som gradvis falnar. Gualberto (nr 1) lägger på en extra vedklabb.)*

Scen 4. En annan vild plats.

José kommer in bärande på en svårt sårad smugglare, Remundado. Han lägger Remundado på marken med ryggen mot en klippa.

Remundado (flämtande) Rädda dig själv, José. Du är för god för att åka fast.

José Har jag klarat dig så här långt, och skulle jag överge dig nu?

Remundado Jag är redan döende. Jag är ingenting att rädda.

José Så länge du lever är du ett människoliv. Vi har inte långt kvar till lägret. Håll ut bara en liten sträcka till.

Remundado Varför skulle jag det?

José García och de andra uppehåller soldaterna och leder dem vilse. Vi har alla chanser i världen. (*García inträder.*)

Remundado Trodde du, ja.

García Hur svårt sårad är han?

José (märker först nu García, vänder sig om) Han är bara skjuten i ryggen.

García Det räcker för att sinka oss alla. Vi måste lämna honom här och fly vidare. Soldaterna är efter oss.

José Skulle inte du uppehålla dem?

García Inte i oändlighet. Kom nu, José, om du vill leva.

José (vill hjälpa Remundado) Remundado kommer med oss.

García Aldrig. De kan följa hans blodspår över hela Sierran.

José Gör vad du vill, men jag överger inte en kamrat.

García Var inte så sentimental, din fåniga idiot! (*går fram och avlossar ett antal pistolskott rakt i ansiktet på Remundado. Hela hans ansikte och huvud blir bara en blodig köttig massa.*) Så. Nu kan ingen känna igen honom.

José (upprörd) Vad har du gjort?

García Sopat igen spåren efter oss. Kom nu. Dessutom har jag faktiskt räddat Remundados ära, detta begrepp som du sätter så högt. Nu kan Remundado aldrig identifieras. (*skynkar vidare*)

José Höjden av råhet! Att mörda en döende mänska med våld! Och din man, Carmen, är det som har gjort det! Vad är ni zigenare för människor egentligen?

Carmen (uppenbarar sig) Tids nog får du hämnas på García. Men nu gäller det ditt eget liv.

José Kan en människa åse ett mord och kunna leva vidare med gott samvete?

Carmen Samvetet kommer efteråt. Först gäller det livet. Har du glömt att du mördat själv?

José Detta var ett överlagt mord ej förblindat av passionens svarta blindduk. Jag måste hämnas Remundado, Carmen.

Carmen Gör det. Hämnas både på min förbålda man och alla soldater och hela samhället. Sedan är du en riktig zigenare.

José Vad är det för moral?

Carmen Det är ingen moral. Det är naturens lag. Naturens enda moral är nödtvånget. Kom nu.

José Jag följer dig, Carmen, in i ett ständigt allt djupare mörker.

Carmen Det är kärleken. Kom nu. (*de går.*)

Scen 5. Zigenarlägret. (som scen 3, men fler denna gång.)

Micaela Nej, García, jag vill inte spå dig.
García Men varför inte? Tror du jag fruktar någonting här i världen?
Micaela Det är just det som är felet med dig. Du fruktar inte för det okända.
García Och vad är det okända till för om inte för att det ska bli känt?
Micaela Som du vill. Men skyll dig själv. (*blandar korten och lägger en stjärna.*)
smugglare 1 García är inte ens rädd för Micaelas konst.
2 Carmen säger att han dödade Remundado bara för att han redan var döende.
1 Han är inte ens rädd för sin egen brutalitet.
2 Vem är rädd för den?
1 Inte ens Micaela.
Micaela Det är inte mitt fel, García. Du bad om det själv.
García Strunta i ceremonierna. Vad säger korten?
Micaela Här är den hängde. Här är döden. Här är djävulen. Här är tornet. Och här är de tio svärd. Det är bara dåren som fattas.
García Don José är dåren. Men var är Carmen? Var har jag henne?
Micaela Hon är inte här. Alltså har du henne inte.
García (*sväper bort korten, som flyger*) Fan ta dig och dina häxkonster, Micaela!
Micaela Du bad om det själv. Kom inte och säg att jag inte varnade dig.
(*García lämnar henne irriterad och går till de andra.*)
García Kom igen, kompisar, så spelar vi kort! Micaela kan inte spela.
1 Men hon kan spå.
García Så lagom heller. Bara för att man kommer med dåliga nyheter måste ens spådomar inte vara sanna. Hur korten faller är ju rena slumpen.
2 Tror du det, García?
García Jag *vet* det! Sätt i gång och spela!
1 Toto, är du med som fjärde man?
Toto Om ni vill.
García (*synar belåten sina kort*) Det här kallar jag vettiga kort!
Micaela (*bakifrån*) Det kan ditt ovett behöva.
García Håll käften, zigenarkäring!
Micaela Mördartruten förråder dumsnuten.
García Dra för alla djävlar i helvete, ditt luder till ledvrängd trollpacka!
Micaela Du måste ha vaknat i morse med huvudet på golvet, din ludna amöba.
García (*höjer rösten, uppretad*) Nu går det för långt!
1 Prata inte strunt, García, utan spela.
García (*som förut*) Pratar jag strunt nu också?
2 Du hade ju så bra kort. Få se vad du har.
(*García glömmer sin vrede fullständigt och börjar spela. José och Carmen kommer.*)
José (*stannar upp*) Där sitter den samvetslöse böveln och spelar kort som om ingenting hänt.
García (*förtjust*) Där ser ni! Jag vinner!
Carmen Vinner gör han också.
José Hur kan en mördare spela kort och vinna?
Carmen Tur i kort, otur i kärlek.
Micaela Men jag har aldrig sett någon ha så dåliga kort som García, Carmen.
Carmen Hur så? Han vinner ju?
Micaela Han bad mig spå honom. Det var bara ond bråd död överallt.

Carmen Det förvånar mig inte.

José (*stiger fram*) Hör på allesammans! Den här mördaren här har kallblodigt tagit livet av en av våra egna. Kan ni låta det passera?

García Spader ess! (*tar nöjd hem ett stick*)

Toto García, José förolämpar dig.

García Tror du jag bryr mig om när en groda kväker?

José Jag anklagar García för att kallblodigt ha mördat Remundado. Kan någon försvara honom?

García Remundado var redan död. Jag bara gjorde honom oidentifierbar för säkerhets skull.

José Han levde! Han andades! Han talade!

García Han var döende. Han var ju skjuten i ryggen, den klantskallen. Men den här blödhjärnan (*indikerar José*) ville stanna kvar och locka hela Sevillas regemente över oss. Skulle jag acceptera det?

José Du gav honom den smärtsammaste tänkbara död!

García Dina pekoralklichéer, José, överträffar din egen dumhet.

José Du är ett svin!

García Men jag är Carmens man.

José Som sådan alldeles utomordentligt ovärdig.

García Och vad tror du en man ska vara till för? Bara artighet?

José En man är till för kärlek. Men du är till för bara fulhet, brutalitet och våld.

García (*till de andra*) Han snackar som ett kvinns.

José Och ditt språk är som en tattaes analsex.

García (*börjar bli arg*) Vad sade du?

José Att det enda språk du kan är en bulgarisk tattaes analsex.

García (*till de andra*) Hörde ni?

Toto Ja. Vad tänker du göra åt saken, García?

García (*sätter kniven i munnen och flyger på José. En ursinnig tvekamp följer. De andra iakttar tämligen slött.*)

Toto Vem håller du på, Carmen?

Carmen Jag vill inte att García ska göra José illa.

García Din förrymda galärbög utan testiklar!

José Jag var aldrig på galärerna. Du var. (*striden fortsätter.*)

(*Diskret får Carmen fram en dolk ur barmen. Vid ett gynnsamt tillfälle:*)

Carmen Hitåt, José!

García (*vänder sig om*) Vad? (*José ger honom en knockout, han faller bakåt mot Carmen, och Carmen begraver dolken i ryggen på honom.*)

(*García faller, rosslar, får spasmer och dör.*)

Carmen Vem vågar nu påstå att jag inte är en god hustru?

Toto Saken är klar. Begrav liket. José har fått sin hämnd för Remundado. Vill någon hämnas García? (*Ingen anmäler sig frivilligt.*) Låt det då förbli därvid.

(*fortsätter spela kort med 1 och 2.*)

José (*lägger en arm om henne*) Du är en djävul, Carmen.

Carmen Ja, och du är min man. (*de utbyter en kyss och går bort tillsammans.*)

Micaela García, varför bad du mig spå dig?

Akt IV scen 1. En gata i Gibraltar.

(José går längs gatan som en apelsinhandlare. Allsköns slödder längs gatan.)

en röst (från ett hus) Hallå där, apelsinhandlare!

José (lystrar) Javisst! Fina färska apelsiner!

engelsmannen (från huset) Dear Sir, please come in here. The lady desires some of your oranges.

Carmen (öppnar dörren, skrattande) Kom in bara! Det är inte farligt!

José Vad säger han?

Carmen Han vill ha dina apelsiner, bara för att jag vill ha dem. Kom bara in, men bli inte förvånad över någonting.

José Du har lärt mig, Carmen, att aldrig bli förvånad över något.

engelsmannen What does he say?

Carmen He is just bragging about his oranges.

José (kommer in) Var har du lärt dig engelska, Carmen?

Carmen Var har du lärt dig baskiska och spanska? En zigenare lär sig lätt alla språk hon behöver.

engelsmannen Are his oranges quite all right?

Carmen They are perfectly all right.

José Vad säger han?

Carmen Var bara lugn. Han misstänker inget. Han undrar bara hur ätliga dina apelsiner är.

José Det är väl klart att de är ätliga.

Carmen Engelsmän är så kräsna.

engelsmannen What does the gentleman say?

Carmen He says that the oranges are perfectly all right.

engelsmannen So let's have a couple of oranges and have done with it.

José Vad säger han?

Carmen Han vill bli av med dig. Han vill sedan vara ensam med mig.

José Tror du jag kan tolerera det?

Carmen (skrattar) Du får gärna mörda honom. Han är rik.

José Tror du jag mördar så där bara utan vidare?

engelsmannen What is he saying?

Carmen We are just arguing about the prices.

engelsmannen Just give the good fellow what he wants, get your oranges, and have done with it.

José Vad säger han?

Carmen Han börjar bli otålig. Han vill bara ha dina apelsiner och sedan bli av med dig.

José Är han verkligen din älskare?

Carmen Vad trodde du? Varför skulle jag annars inbjuda dig till att plundra honom?

engelsmannen What is the fellow saying?

Carmen He keeps arguing about the prices.

engelsmannen Just give him whatever he wants. I'll pay him well enough.

José Vad säger han nu?

Carmen Han vill veta vad dina apelsiner kostar.

José De kostar hundra pesetas per styck.

engelsmannen What does he say?

Carmen He claims a thousand pesetas for each orange.

engelsmannen But that's ridiculous. Does he think that I am rich?
José Vad säger han?
Carmen Han tycker att ditt pris är för högt.
José Vem tror han att han är? Försöker han inbilla mig att han är fattig?
Carmen He will not have less.
engelsmannen But that's absurd! I am just not the prince of Wales!
José Vad säger han?
Carmen Han vill inte gå med på ditt pris.
José Då är han en snåljåk och en knöl!
engelsmannen What does he say?
Carmen He says that you are a mean clot.
engelsmannen (upprörd) But that is utterly preposterous! If I am a mean clot, then he is a bloody swindler!
José Vad säger han?
Carmen Han säger att du är en blodbesudlad svindlare.
José Då är han en beräknande blodsugare.
engelsmannen What is his argument now?
Carmen He says you are an addle-brained bloodsucker.
engelsmannen This will lead us nowhere. Just give what he wants and let's get rid of him.
Carmen Han går med på ditt pris.
José Då begär jag det dubbla.
Carmen He also has to think of his taxes, so he has to double the amount.
engelsmannen Can't you get oranges in any simpler way?
Carmen How?
José Är han fortfarande inte nöjd?
Carmen Han vill köpa apelsiner av någon annan.
José Varför det? Är det något fel på mina?
Carmen Is something wrong about his oranges?
engelsmannen No, not at all! It's just that he is somewhat expensive.
Carmen Do you want oranges or not?
engelsmannen You want the oranges, not I! I am buying them just for you!
Carmen So buy them then!
engelsmannen (tar fram sin plånbok) So what does he charge?
Carmen Kläm till med en summa nu.
José Tusen pesetas.
Carmen Ten thousand pesetas.
engelsmannen Excuse me, but your oranges will be my ruin.
José Bråkar han igen?
Carmen Han säger att vi ruinerar honom.
José Be honom ge vad han har, så lämnar jag er i fred sedan.
Carmen He is content with what you have.
engelsmannen And what on earth does he mean by that?
Carmen Your money, your outfit and all the rest.
engelsmannen And all the rest?
Carmen That is, what you can dispose of.
engelsmannen Well, I'm just not to be disposed of like that!
Carmen Han tror att du vill mörda honom.
José Vi vill bara plundra honom. Livet kan han få behålla.

Carmen Remember, we are not threatening your life. And my body is yours for the night.

engelsmannen Only the body?

Carmen What else do you want?

engelsmannen All that is desirable in a woman is her soul.

Carmen Döda honom, José.

José Varför det?

Carmen Han har förolämpat mig. Han vill inte ha min kropp utan min själ.

José Apelsinerna då?

Carmen What about the oranges?

engelsmannen I just can't pay for them, can I?

Carmen Will you then take them by force?

engelsmannen You wanted the bloody oranges, not I! For my part I would rather have them mashed in that blackguard's bloody face!

José Vad säger han?

Carmen Han vill inte ha dina apelsiner, för han påstår det är blodapelsiner, och han ville helst bloda ner ditt nylle med dem.

José En utmaning alltså! (*drar sin värja. Engelsmannen gör likaså.*)

engelsmannen So much fuss for having an orange peeled for a woman!
(*De slåss. Carmen knuffar till engelsmannen, som såras svårt av José.*)
This just isn't fair! (*faller medvetslös*)

Carmen Kvickt, José! Ta hans börs, så sticker vi!

José Hans dyrbara uniform då?

Carmen Den är ändå engelsk. Låt honom få behålla den.

José Beklagar, herr engelsman, din fruktlösa uppkäftighet.
(*De plundrar honom på hans börs och dyrbarheter och försvinner.*)

engelsmannen Help! Help! Treason! Oh dear! (*blir medvetslös på nytt.*)

Scen 2. Lägret.

Micaela Vi är inte många kvar nu, Carmen, och affärerna går dåligt.

Carmen Jag vet. Det börjar bli tråkigt.

Micaela Efter Remundados och Garcías död är det ingen som vill hjälpa oss längre. Och din mans sjukdom tar knäcken på våra möjligheter.

Carmen Det är mitt fel alltihop.

Micaela Hur så?

Carmen Jag skulle aldrig ha snärjt Don José.

Micaela Men han lät sig snärjas.

Carmen Och jag tyckte ohjälpligt om honom. Men efter att han blev min man har allt blivit så tråkigt.

Micaela Det brukar vara så i zigenarkärlek. Bara otroheten är rolig.

Carmen Den är inte bara rolig. Den förnyar. Man kan ju inte bara hålla på med samma man hela tiden. Det leder ju till rutiner. Om det är något som jag inte kan med så är det allt som är enahanda.

Micaela Var det bara för att García var din man som du lockades över till José?

Carmen García var ingen man. Han var ett djur, en imbecill grovhuggare och en oduglig drönare. Han kunde bara skända och slå ihjäl.

Micaela Varför gifte du dig med honom?

Carmen Han var starkare än jag. Han tog mig helt enkelt. Sedan inbillade jag mig att han kunde försvara mig mot andra. Men själv blev han den värsta antastaren. Han kunde bara skända och slå ihjäl. Till slut angav jag honom bara för att bli av med honom. Sedan fick jag dåligt samvete, och bara därför arbetade jag för hans befrielse.

Micaela Och José?

Carmen José var hans motsats, vacker, intelligent, svårmodig och dessutom bask. Jag trodde han var idealet. Men efter att han blev min man blev också han bara en vanlig antastare. Dessutom är han moraliskt oduglig för det fria zigenarlivet. Han har skrupler. Han trodde han kunde döda och råna utan skrupler, men när han gjort det tillräckligt mycket blev han sjuk. Där ligger han nu som ett annat strandat vrak.

José (rör på sig i feber, gör sig först nu märkbar) Carmen!

Carmen Vad är det, min älskade?

José Överge mig inte!

Carmen Jag överger dig aldrig så länge du är sjuk.

José Inte heller sedan!

Carmen Det blir du som överger mig i så fall.

José Varför säger du det?

Carmen Därför att jag vet det.

José Hur skulle jag kunna överge dig?

Carmen Du skulle kunna döda mig, som du dödade löjtnanten och García.

José Det var vansinnesanfall av svartsjuka!

Carmen Sådana äger alltid rum tre gånger, och efter den tredje gången är kärleken slut. Att döda en kärlek är att döda kärleken. Men den dör inte genast. Den dör först tredje gången.

José Jag skulle aldrig mer kunna döda någon.

Carmen Inte råna heller?

José Jag vet inte.

Carmen Vad gör du då bland oss zigenare?

José Du tog mig hit.

Carmen Och det ångrar jag nu.

José Vill du bli av med mig? Jag skulle kunna dö för dig.

Carmen Du kommer att dö för mig, men inte ännu.

José En salig död blir det i så fall.

Micaela Hur är det med honom?

Carmen Han är borta igen. Men han yrar inte längre.

Micaela Blir han då frisk?

Carmen Ja, tyvärr.

Micaela Varför tyvärr?

Carmen Sitt svåraste lidande har han ännu framför sig.

Micaela Vad är det?

Carmen Jag vet inte riktigt själv ännu, Micaela. Men jag måste resa till Malaga av och an. Jag blir borta i tre dagar.

Micaela Är det i affärer?

Carmen Kanske. Jag är inbjuden till en tjurfäktning. Matadoren Lucas är svag för mig, och han tjänar stora pengar. Om han vill ha mig kan jag göra en vacker förtjänst.

Micaela Och José?

Carmen När jag kommer tillbaka är det väl över, och då är han dessutom frisk igen. Då kan vi kanske börja på nytt med ett bättre kapital.

Micaela Tror du José skulle tolerera en tjurfäktare?
Carmen Han måste. Det är för hans eget bästa, och det måste han inse. Det är bäst att jag ger mig av nu medan han är medvetlös. Vi ses om tre dagar, *Micaela*.
Micaela Jag skall vårda José under tiden.
Carmen Tack. Det litar jag på. (*ger sig av.*)
Micaela (ensam) Det är bäst att José ingenting får veta förrän hon är tillbaka. (*går över till José för att vaka hos honom, torkar hans panna, etc.*)
José (omedvetet) Carmen! Carmen!
Micaela Hon är borta, men hon kommer snart tillbaka.
José Hon får inte bedra mig igen!
Micaela Hon ska bara tjäna litet pengar.
José (vaknar plötsligt, sätter sig upp) Med vem då?
Micaela (märker att hon har försagt sig) Jag vet inte.
José Var är hon? Vart har hon rest?
Micaela (förskräckt) Till Malaga.
José (hysterisk) Carmen! Carmen! (*rusar ut som en berusad*)
Micaela Ack, vad har jag gjort!

Akt V scen 1. En taverna i Malaga.

värden Kom ihåg nu! När han kommer så ropar ni alla: "tio tusen tjurar, och tio tusen segrar för vår hjälte Lucas!" Säg det nu, alla på en gång:
de församlade beundrarna Tio tusen tjurar och tio tusen segrar åt vår hjälte Lucas!
värden Bra! Vackert så!
en pojke Hur många tjurar har han klarat redan, farbror Esteban?
värden Bara sex, men han är en lysande förmåga, och han har bara börjat.
en gäst Här kommer han!
Lucas (en imponerande gestalt, grann och välväxt, i full matadorutstyrel)
Mina vänner! Jag lovade att komma! Här är jag!
alla Tio tusen segrar och hundra tusen tjurar åt vår hjälte Lucas!
(*De kommer av sig, blandar ihop orden, och det blir bara oreda.*)
Lucas (skrattar) Ha-ha! Det är bra! Tack för er uppvaktning! Esteban! Amontillado åt alla! (*slår sig ner*)
värden (blir genast flitig) Huset bjuder, Lucas.
Lucas Nej, jag bjuder.
värden Nej, jag bjuder!
Lucas Då bjuder vi båda på två omgångar! (*Hjärtlig stämning. Alla är uppåt.*)
gäst 1 Hur var din senaste tjur, Lucas?
gäst 2 Det såg ni väl? Det var en krake, men den föregående var inte dålig.
gäst 3 När får vi se dig på arenan igen, Lucas?
Lucas Nästa gång i Sevilla i nästa vecka. Där väntar mig fem ilskna tjurar.
gäst 2 Ilskna tjurar är han bra på. Det såg vi i Cordoba.
gäst 3 Jag glömmer aldrig den långa heta dagen i Cadiz med tjuren som aldrig ville ge upp.
gäst 1 Då var solen som hetast, och döden flämtade över arenan.
värden Och särskilt i Lucas nacke.
gäst 2 Hur bar du dig åt, Lucas?
Lucas Det är enkelt. Allt vad man behöver för att kunna uthärda vad som helst och själva döden är en vacker señorita vid sin sida som stöd för ens själ. Då existerar

inte längre döden, och inför den makten är själva dödens tjurar utan kraft. Då vågar man ta vilka risker som helst och är man ändå säker på att segra.

pojken Vem är din señorita, Lucas?

Lucas Hon skulle komma hit nu. (*Carmen dyker upp vid ingången.*) Här är hon! Kom in, min älskade Carmencita! (*Carmen kommer in, vackrare än någonsin.*)

Carmen Dricker du amontillado, Lucas, när du ska till att kämpa med döden?

Lucas (*har rest sig ridderligt och erbjuder Carmen sin plats*) En god dryck endast förädlar serenadsångarens förmåga och vässar tjurfäktarens värjspets.

(*ger henne sitt glas. Hon dricker gärna.*)

Carmen Så skall en man vara: fullständigt galen av dumdristighet. Då råkar han aldrig illa ut.

Lucas Om han bara har en sann señorita att tänka på.

gäst 2 När ska ni gifta er?

Carmen När Lucas nedlagt tjugo tjurar.

värden Med en så vacker señorita är risken den att några av tjurarna blir andra män.

Lucas Jag nedlägger varken tjurar eller nedlåter mig till att bekämpa män. Jag endast besegrar döden.

Carmen Det är bra, Lucas. Till och med kärlekens död skulle du kunna besegra.

Lucas Utan svårighet.

värden Vad är kärlekens död?

Carmen Änkesorg.

gäst 2 Är ni änka, señorita?

Carmen (*tar fram en näsduk*) Min man blev mördad för ett halvår sedan av en laglös bandit. (*torkar ögonen.*)

gäst 1 Vem var den laglöse banditen?

Carmen Den beryktade banditen José Maria.

gäst 3 Den förfärlige baskiske stråtrövaren, hela Spaniens skräck?

värden Han var militär en gång men behandlades illa av armén för att han var bask. Därför blev han laglös.

gäst 1 Var det i ett rånöverfall?

Carmen Nej, det var en duell.

gäst 3 (*skämtsamt*) Akta dig, Lucas! Den här señoritan är van vid att man duellerar om henne.

Lucas Det är ingenting att skämta om. En duell är lika helig som en tjurfäktning, och endast den som älskar mest kan segra.

gäst 2 Så även den beryktade banditen José Maria har älskat er, señorita?

Carmen Ja, han har älskat mig, men han gör det icke längre.

Lucas Inför alla dessa våra vänner, inför så många goda vänners åsyn, vill jag ta tillfället i akt och fria till er, min älskade skyddsängel Carmencita. Och jag kan inte acceptera ett nej.

Carmen Det kommer plötsligt, min granne hjälte.

Lucas Det bör ett uppriktigt frieri göra.

Carmen Får jag be om betänketid?

Lucas Ja, men bara om den blir kort.

Carmen Jag skall bli din fru efter din nästa tjurfäktning.

alla Bra! (*alla hurrar, hattar slängs i luften, etc.*) Hurra! Leve vårt nya äkta par!

värden Jag bjuder på en ny omgång! (*till pojken*) Ta fram reservflaskorna av den finaste årgången nere under valvet. (*pojken försvinner*) I sanning, ett vackrare par kan jag inte föreställa mig.

Lucas Till din ära, Carmencita, skall jag den dagen nedlägga alla tjurar själv.
Carmen Må den tjurfäktningen bli lika blodig som din brudsäng.
alla (förvånade utrop och nya leven och hurrarop) Hurra! Hon är inte dålig! Vilken kvinna! (etc.)
Lucas Jag ska själv inför hela publiken överrätta fem tjurars öron åt dig.
Carmen Och för varje öra skall du få en vackrare blomsterbukett för varje gång.
(Alla avger nya gillande utrop och instämmanden.)
värden Här är vinet! (*glasen distribueras*) Får jag be om tystnad. (*alla tystnar.*)
 Jag vill framföra mina hjärtinnerligaste lyckönskningar till det blivande äkta par vi har framför oss som måste bli det vackraste och förträffligaste i världen! Leve brudparet!
alla Hurra! (*glada tillrop, hattar i taket, skålutbringanden, glädjeyttringar, med mera, och värden fyller på i tomma glas.*)
Lucas Jag ser med tillförsikt fram emot min nästa tjurfäktning, Carmen.
Carmen Jag skall aldrig svika dig, Lucas. (*De dricker, de kyssas, och alla hurrar och fortsätter att festa.*)

Scen 2. Arenan i Sevilla.

Bakom stallen. Lucas kommer in och genomgår sina sista förberedelser, noggrant uppvaktad av tjänare, när plötsligt José kommer in i upplösningstillstånd.

Lucas (lugnt) Vem är ni och vad vill ni?
José Jag har varit på tavernan "Blod och sand" i Malaga. Jag vet allt om er. Ni är Carmens nya älskare.
Lucas Och vem är ni?
José Hennes man.
Lucas Min herre, ni är en bedragare. Hennes man är död.
José Ja, och jag dödade honom.
Lucas Då är ni banditen José Maria.
José Nej, det är en kollega till mig. Jag har inget rykte.
Lucas Ändå utger ni er för att vara Carmencitas man.
José Ja.
Lucas (mönstrar honom) Se på er. Slitna kläder, en bedrövlig uppsyn, ett vrak av en misslyckad människa, en galen inkräktare, kort sagt, en tragisk dåre, som jag av ren barmhärtighet ber att avlägsna sig härifrån innan jag skickar någon efter en konstapel, som kanske med rätta låter spärra in er på sinnessjukhus för gott. Carmencita har många beundrare. Ni har kanske varit en av dem, men hon har skrotat er. Ni duger bara till att skrotas. Var säker på det. Carmen gifter sig med mig efter dagens tjurfäktning. (*struntar i José och fortsätter sina förberedelser.*)
José Herr matador, ni står kanske högt i Carmens gunst, men det gjorde även jag en gång. Ni känner henne inte. Om ni gifter er med henne ser ni här er framtida spegelbild. Hon tar ingen hänsyn till mäns känslor.
Lucas (oberört) Vart vill ni komma?
José Hennes förste man är död, men hennes andre man lever ännu, och han står här. Jag har sammanlevt med henne i två år, och så länge jag lever ämnar jag inte tolerera någon otrohet från hennes sida.
Lucas (oberört) Hon sade till mig att ni var död.
José Då ljög hon.

Lucas (*artigt och förbindligt*) Min herre, jag ska tänka över er berättelse under fäktningen. Ni har uppenbarligen kommit hit för att varna mig. Tack för ert besök. Adjö.

(José avlägsnar sig lika omärkligt som han kom.)

en av tjänarna Jag hoppas, señor, att detta inte påverkar er tjurfäktning.

Lucas (*lugnt*) Ingen risk. En kärlekskrank luffares prat väger lätt mot en sammanbiten tjurs stumma verklighet på arenan.

tjänaren Tänk om han verkligen var señoritans man?

Lucas En praktisk omöjlighet, min vän. Våra förberedelser för bröllopet efter fäktningen är redan klara. (*avslutar förberedelserna, kontrollerar sig i spegeln, och är färdig.*)

Klart för strid. Må döden komma.

Scen 3. Arenan.

Man ser en del av publiken. Carmen sitter längst fram längst ned uppklädd och vackrare än någonsin. Tjurfäkttarringen antas ligga framför.

(*På film kan denna scen göras till ett fullständigt tjurfäktnings-skådespel.*)

Lucas (*kommer fram till Carmen*) Señorita, denna dag är er. Jag slåss bara för er.

Carmen Min riddare, med mig här kan du bara segra. (*kastar en bukett till honom.*)

Lucas (*tar emot buketten, doftar*) Även över din man?

(*går bort, tar emot hyllningar, tjurfäktnings-skådespelet antas börja, tjurfäktningsmusik, etc.*)

Carmen (*för sig själv*) Kan José vara här? Omöjligt. Han var ju dödssjuk.

(*José visar sig bland publiken, söker efter Carmen, får syn på henne, kommer ner till henne bakifrån och uppiifrån, väcker irritation genom sitt sätt att tränga sig, lägger sin hand på Carmens bara axel bakifrån.*)

Carmen (*blir rädd, vänder sig om*) José! Du får inte vara här!

(*Publiken skriker högre och högre "Olé!" med jämna mellan rum medan den följer fäktningen med ögonen.*)

José Varför inte det? Det är en offentlig plats, och jag har biljett.

Carmen Du får inte vara här! Inte här vid mig!

José Varför inte det? Jag är ju din man.

Carmen Lämna mig i fred! Min blivande man ser du där nere.

José Den flöntige matadortönten? Föredrar du högdragenhet framför baskisk äkthet?

Carmen Din kärlek gör bara ont, José.

José Inte så ont som din.

Carmen Ge dig av. Annars låter jag köra ut dig.

José Ingen vill köra ut mig. Alla vill se på din matador.

(*plötsligt hurrar alla och applåderar entusiastiskt. Carmen och José deltar för ett ögonblick i det allmänna intresset.*)

Carmen Han har dödat sin första tjur.

José Jag besökte honom före fäktningen och berättade för honom att du bedragit mig.

Carmen Han är rik, José! Han förtjänar förmögenheter!

José Ännu värre.

Carmen Ge dig av! Han får inte se dig!

José Han har redan sett mig.

(Lucas kommer fram med ett blodigt tjuröra, som han exhibitionistiskt demonstrerar och sedan kastar upp till Carmen, som fångar det.)

Ger du din blivande brud blodiga gåvor, Lucas?

Carmen (till Lucas) Han kom hit utan att jag ville det.

Lucas Du borde ha presenterat honom för mig innan han gjorde det själv.
(tar emot publikens hyllningar innan han går ut igen.)

José Den andra tjuren släpps in.

Carmen Gör inte saken värre, José. Jag snärjde honom bara för din skull, och nu förstör du alltsammans!

José Nej, Carmen, du snärjde honom bara för din egen skull, som du snärjde mig.

(kliver ner och sätter sig fräckt bredvid henne.)

Carmen Du är galen!

José Ja, jag var galen som blev din man. Men Lucas är inte lika galen. Han blir aldrig din man.

Carmen Vårt kyrkliga bröllop var redan förberett!

José En zigenerska kan inte gifta sig kyrkligt. Hon är redan gift med friheten. Det sade du själv.

Carmen Lucas ville göra mig till en anständig kvinna.

José Ingen kan göra det. I stället lyckas du bara göra oanständiga män av ordentliga sådana.

Carmen Skyll dig själv som gick i fällan.

José Du friade till mig. Jag sade ja av ren artighet. Om det var en fälla var det ett bedrägeri.

Carmen Du kommer aldrig att träffa en kvinna som inte kommer med dubbla budskap.

José Tyvärr är jag som bask skapt blott för att vara motsatsen och konsekvent.

Carmen Du är ointelligent och dum.

José Nej, jag är uppriktig och menar allvar, men du är falskheten själv.

Carmen Jag är bara kvinna.

José Du säger det som om det skulle ursäktas vad som helst.

Carmen Kvinnor tänker annorlunda än män.

José Tänker de alls?

Carmen De har andra omständigheter och måste därför ta andra hänsyn till sig själva.

José Men inte till andra?

Carmen Kvinnan är det veka könet! Vi har större svagheter än män!

José Och därför kan man inte ställa några krav på anständighet på dem? Är en kvinna då inte en människa? Bör hon inte vara mänsklig? Är hon inte mänsklig?

Carmen Men jag är zigenerska.

(Plötsligt reser sig hela publiken bestört och generad med ett enda skri.)

José Vad har hänt?

Carmen Lucas blev stängad.

José Till döds?

Carmen Det var mitt fel i så fall.

José (hoppas ner på arenan) Hör på, allesammans! Lucas skulle ha gift sig direkt efter tjurfäktingen! Med henne där! *(pekar ut Carmen)* Men han visste inte att hon redan var gift! Det berättade hon aldrig för honom! Men han fick veta det strax före tjurfäktingen! Därför ligger han nu där och blöder ihjäl! Men det var inte tjuren

som stångade honom! Det var kvinnan där som stångade honom till döds med att lura honom med beräkning! För hon ville bara ha hans pengar!

Carmen (reser sig) För bort den galningen! Han är bara en berusad däre som rymt från en asyl! *(soldater kommer in och för bort José med våld.)*

José Vi är inte färdiga ännu, Carmen!

Carmen Jag försökte avsluta vår kärlek innan den spårade ur, men du, din idiot, forcerade den vidare till fullständig urspårning! Sluta någon gång! Allt du gör kan bara göra allting värre! *(José föres ut.)*

(till Lucas tjänare) Hur är det med honom?

tjänaren Stångad bakifrån rakt genom magen och inälvorna. *(försvinner)*

Carmen Detta är min smärtas dag och mitt livs fullbordan. Nu får zigenarblodets vilda frihetsspekulationer en ödets dom som ingen flyende kan undvika.

(publiken i upplösning. Arga och misstroagna blickar mot Carmen. Även hon bryter upp med alla andra.)

Scen 4. Lucas dödsbädd.

Lucas Jag ville inte detta. Jag ville inte dö. Jag ville leva för att älska intill döden. Men min kärlek släcktes helt abrupt av en fatal zigenerska. Jag ville gifta mig med henne, allt var klart inför mitt livs triumf med äktenskap som dess fullkomnings krona, men då visade sig hennes man. Det skall en fal zigenerska för att förföra en idealist med ett så kapitalt bedrägeri.

(Carmen kommer, kastar sig vid hans sida.)

Carmen Min älskade! Hur är det med dig?

Lucas Bara bra. Jag är ju döende.

Carmen Hur kan du vara nöjd?

Lucas Min kära, döden är en bättre lösning än ett fiasko.

Carmen Det är mitt fel alltihop!

Lucas Hur kan du tänka så? Min vän, du är en kvinna. Det ursäktar allt.

Carmen Jag önskade så innerligt att äntligen få bli en ärlig och anständig kvinna åt en enbart ädel själ.

Lucas Tyvärr så menade din man fortfarande att han var ensam om sitt monopol på all din ärbarhet. *(José kommer in i dörren.)*

Carmen Kan du någonsin förlåta mig?

Lucas Det är ej jag som skall förlåta dig. Det är din man.

José Hur är det med honom?

Carmen (upptäcker honom) Han är döende.

José Det var inte tjuren. Det var kärleken.

Carmen Jag vet.

Lucas José! Du måste hämnas mig.

José Hämnas? Jag? För vad?

Lucas Det är mitt enda testamente. Jag hade allt och allt att leva för. Men hon förstörde allt.

José Skulle jag hämnas på henne?

Lucas Ja. Jag befäller dig.

José Hur?

Lucas Det blir er sak. Men det är bättre för en kvinna att hon dör än att hon överlever en mans förbannelse. *(dör)*

Carmen Lucas! *(störtar sig över honom.)*

José Han är död.

Carmen Jag har dödat honom!

José Det är inte det värsta.

Carmen Kan något vara värre?

José Att vi två fortfarande lever.

Carmen Du måste hämnas honom.

José Det vill jag ej. Det finns ingen att hämnas på.

Carmen En döendes sista önskan måste infrias. Du måste hämnas på mig.

José Aldrig!

Carmen Du kommer inte undan ditt öde, Don José. Du väckte uppmärksamhet vid arenan. Soldaterna kommer för att hämta dig och arkebusera dig. Men jag vill inte överleva din död också.

José (*griper tag i henne*) Carmen, ännu är inte allt förlorat. Vi kan ännu börja om på nytt. Vi har pengar nedgrävda. Vi kan resa till Amerika.

Carmen (*stöter honom ifrån sig*) Aldrig.

José Varför?

Carmen Jag har förstört tre mäns liv. Tror du jag kan överleva det?

José Jag lever ännu. Mitt liv kan ännu räddas. Du kan rädda det.

Carmen Men du kan inte rädda mitt.

José Ger du upp så lätt?

Carmen Hörde du inte vad Lucas sade? Det är bättre för en kvinna att hon dör än att hon överlever sin älskade mans förbannelse.

José Du får inte ta så negativa ord på allvar.

Carmen Ödet skämtar inte. (*drar Josés kniv.*)

José Carmen!

Carmen Det är inte du som dödar mig! (*stöter den i sitt hjärta. José skyndar fram, griper tag i kniven och drar ut den.*)

José Nej, Carmen! Du är ärbar! Du är helig! Jag älskar dig!
(*omfamnar henne bittert och gråter ömt*)

Carmen (*döende*) En zigenare missar aldrig och stöter alltid djupt, ty för henne är all lek i livet bara allvar....(*dör*)

José Carmen!
(*En skötare kommer in och får se José med Carmen och med dolken i sin hand.*)

skötaren Han har dödat henne! En mördare i sjukrummet! Hjälp!

José Var inte rädd. Jag ämnar inte fly. Jag står för allt vad jag är skyldig till. Men dessa båda (*lägger ner Carmen hos tjurfäktaren*) förtjänar en hederlig begravning.

skötaren Vem är hon?

José Min fru, men hon älskade tjurfäktaren.

skötaren Jag förstår. Svartsjuka.

José Dödlig sådan.

skötaren Vänta här. Jag ska hämta hjälp.

José (*faller på knä bredvid Carmen och Lucas*) Förlåt mig, mina kära. Jag visste inte vad jag gjorde. Men jag följer er snart efter. Vi skall förenas alla tre. Och, Carmen, din löjtnant och García skall också få frid hos oss genom min död. Jag blir arkebuserad offentligt som en desertör och mördare. Min död ska välsigna er alla och alla dina smugglare och andra vänner bland zigenarna, Carmen. Förlåt mig att jag vägrar leva vidare. (*sänker huvudet mot sängen och gråter.*)
(*Två soldater kommer in, vägleda av skötaren.*)

Sebastian (*ser att det är José*) Jag beklagar att det skulle sluta så här, Don José.

José (ser upp) Sebastian! Och Manuel! – Jag har en saga att berätta, och när ni fått höra den kommer ni inte längre att beklaga mig. Tvärtom, jag är lycklig som får dö i och med dessa. Men lova mig: inga petitioner! Och min mor får inte veta mer än att jag är död.

Sebastian Du blir arkebuserad, José.

Manuel Du är efterlyst sedan två år, och ett pris är satt på ditt huvud.

José Jag vet. Men jag har också varit gift med Carmen.

Manuel (går fram) Är det hon som ligger här?

José Ja, hos sin älskade.

Manuel Du har verkligen en historia att berätta.

Sebastian Din mor vet ingenting. Hon tror att du fortfarande uppfyller dina plikter.

José När jag dör skall du berätta att jag stupat på min post, men säg inte att det var som älskare. Kom, låt oss gå. Jag ser redan fram emot att få le mot min exekutionspatrull.

*(Sebastian och Manuel för ut José med en viss aktning.
Skötaren blir kvar och täcker över de båda liken.)*

Slut.

(Venedig, 30.9.1992.)